

Контрола над значајним делом светских енергетских ресурса и повољан стратешки положај омогућавају Ирану да се активно надмеће са Русијом – Иран је једина од пет држава Каспијског басена (остале су – Азербејџан, Казахстан, Русија и Туркменистан), која има непосредни излаз на Индијски океан, што му даје предност над Турском и Русијом, при транспорту енергетских ресурса из Каспија. Иран поседује најдужу обалску линију у Персијском и Оманском заливу, и преко његове територије пружа се најпрактичнија маршрута ка отвореним морима и једини копнени пут ка арапском свету. Иран има лак приступ Кини и Далеком истоку преко централне Азије, што омогућава обнављање историјског „свиленог пута“ са прикључком на њега јужнокавказских и централноазијских држава.

Економски ривалитет у каспијском региону развија се углавном због контроле над његовим нафтоносним рејонима и транспортним коридорима. Питање о статусу Каспија, остаје камен спотицања у односима каспијских држава.

Историјски, он је разјашњен двостраним споразумима Руске империје (потом РСФСР и СССР) и Ирана. Данас важе Уговор о сарадњи и пријатељству између РСФСР и Ирана од 26. 2. 1921. године, и Уговор о трговини и навигацији између Ирана и Совјетског Савеза од 25. 3. 1940. године. Правним наследницима тих уговора сматрају себе Русија и Иран. Ипак, њихови се приступи разликују. У ставу који је формулисало Министарство спољних послова Русије, Каспиј се третира као затворено море. Иступајући за поделу морског дна, уз очување у принципу коришћења воденог слоја (у оригиналу – *толщи воды* –

прим. Н.В)

Русија, позивајући се на совјетско-иранску уговорну базу, противи се појављивању флота других држава на Каспију, осим руске.

После 1991. године, Русија и Иран су се споразумели да у власништву пет каспијских

Пише: Дина Малишева
среда, 25 јул 2012 07:06

држава остаје само приобална зона од 45 миља, док се остала територија налази у статусу заједничког коришћења. Нове каспијске државе сматрају да су уговори који одређују статус Каспија били потписани у другој епохи, да они одговарају другој геополитичкој ситуацији, и да зато изискују ревизију. Азербејџан, на пример, предлаже да се Каспијско море призна као погранично језеро и подели на пет сектора, од којих би сваки требало да представља територијалне воде одговарајуће државе.

Такав став Азербејџана условљен је тиме што би при таквој подели рејони са највише нафте припали Азербејџану. Он је такође на једностран начин утврдио у Уставу из 1995. године свој суверенитет над делом Каспија. Али, иранска страна тврди да ће до завршетка преговора о статусу Каспија и његове поделе између обалских држава, свака делатност трагања и експлоатације нафтоносних структура у указаној зони, бити сматрана од стране Техерана као кршење права иранске државе. Према томе, конкурентска борба у којој су Русија, Иран и друге државе каспијског региона супарници, одређује њихову садашњу стратегију.

Тежећи да реши два узајамно повезана стратешка задатка – очување контроле над огромним енергетским ресурсима региона и регулисање проблема територијалне раздеобе Каспија, Русија је првобитно предлагала да се дно Каспија подели на националне секторе од средње линије, уз заједничко коришћење акваторије. Од овог предлога озбиљно би се окористили Казахстан и Азербејџан, али не и Иран. Потом, Москва је почела да се приклања томе да се дно мора разграничи између суседних и наспрамних држава по модификованој средњој линији, која иде од постојећих копнених граница, уз очување, у принципу, коришћења воденог слоја. Такав став Русије био је потврђен 6. 7. 1998. године, двостраним споразумом са Казахстаном, и потврђен потом 9. 9. 2000. године, у Астани потписаној руско-казашкој Декларацији о сарадњи на Каспијском мору. У јануару 2001. године, у време посете руског председника Бакуу, о томе је такође постигнут споразум и са Азербејџаном. У свим тим споразумима, фактички се говорило о демаркацији националних сектора пропорционално дужини обалске линије сваке од пет приобалних држава.

Каспијски вектор иранско-руске сарадње

Пише: Дина Малишева
среда, 25 јул 2012 07:06

<http://www.eurasia.org/article/2012>